

מסילת ישרים - שיעור צ

שיעור בספר מסילת ישרים

שיעור צ (ח"ב) - פר' ויקרא תשע"ב

פרק כ"ו

מזוארשא נ"י (בעל חידושי הר"מ) והגאון מוה"ר מנחם מענדל מליובאוויטש נ"י (בעל הצמח צדק). וגם הרב ר' מאיר מדזיקוב (בעל אמרי טעם) הוא מתורגמן מאד

החובה המוטלת על האדם להיות תורתו אומנותו ולפרנס את ביתו ואין להכריע ביניהם

ברם נבאר קצת מה היא השקפת החסידות על האבת לימוד התורה, ואם חובה מוטלת היא על כל אדם שתהא תורתו אומנותו. והנה זאת צריך להקדים, שבוודאי לית מאן דפליג שמי שיכול לשבת וללמוד ולהיות תורתו אומנותו, ועם זה יכול הוא גם להביא פרנסה לבני ביתו. האף אמנם שלא יוכל לפרנסם בהרחבה כ"כ אבל מ"מ יוכל לפרנסם בדרך הממוצע והרגיל. שבוודאי צריך הוא לעשות כן. או אם יכול הוא להישאר בין כותלי בית המדרש ויתפרנס ע"י שילמד תורה לאחרים שיש עליו לעשות כן, אף שבוזה אין יכולים לקבוע כלל גדול והבל לפי הענין.

והנה אין דברינו מהדור הזה שהרחוב הוא טמא ופרוץ כל כן, שאם יכולים להישאר בין כותלי בית המדרש אין זה דבר טוב רק מחמת מצוות לימוד התורה, אלא הוא פשוט נוגע כדי שיוכל להישמר ביהדותו בקדו"ט, וכדי שלא להימשך אחר טומאת הרחוב. אבל אפילו אם נניח שהרחוב הוא כשר וישר בלי שום מכשול, מ"מ בוודאי אין חולק שצריך האדם לעשות כל מאמץ והשתדלות להיות תורתו אומנותו. וכמשארד"ל (קידושין פב.) מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה. ואין מן הצורך כלל להאריך בגדל החשיבות של זה העוסק בתורה יומם ולילה, והלא מקרא מפורש הוא (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, והם חיינו ואורך ימינו וברם נהגה יומם ולילה.

אך לעומת זה ניתנה הרשות לאדם ליבטל מן התורה כדי להמציא מחיה ומזון לו ולבני ביתו ולעבוד לפרנסתו. וכמשארד"ל (ברכות לה:) הרבה עשו כרבי ישמעאל (שאמר הנהג בהן מנהג דרך ארץ) ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן, ויש חיוב מן התורה על

במסילת ישרים פרק כ"ו. וזה פשוט כי כל אדם לפי האומנות אשר בידו, והעסק אשר הוא עוסק, כך צריך לו הישרה והדרכה כי דרך החסידות הראוי למי שתורתו אומנותו אינו דרך החסידות הראוי למי שצריך להשכיר עצמו למלאכת חבירו, ולא זה חה דרך החסידות הראוי למי שעוסק בסחורתו, וכן כל שאר הפרטים אשר בעסקי האדם בעולם, כל אחד ואחד לפי מה שהוא ראוי לו דרכי החסידות, לא לפי שהחסידות משתנה, כי הנה הוא שוה לכל נפש ודאי, הואיל ואיננו אלא לעשות מה שיש נחת רוח ליוצרו בו, אבל הואיל והנשאים משתנים אי אפשר שלא ישתנו האמצעים המגיעים אותם אל התכלית כל אחד לפי ענינו. וכבר יכול להיות חסיד גמור איש אשר לא יפסוק מפיו הלימוד כמו מי שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה (לכאורה הוא ט"ס וצ"ל להיפך: וכבר יכול להיות חסיד גמור איש אשר מפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו איש אשר לא יפסוק מפיו הלימוד). וכתוב (משלי ט"ז): "כל פעל ה' למענהו". ואומר (שם): "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך".

ביאר כאן במסילת ישרים שיכול להיות חסיד גמור גם מי שמפני צרכו הוא עוסק במלאכתו כמו זה שתורתו אומנותו ולא פסיק פומיה מגידסא. ומזה נבא לבאר עוד נקודה אחת המשתייכת לדרכי החסידות, אשר לאמיתו של דבר הרי זה צריך ביאור רחב ויש הרבה המתלבטים בזה ונבאר זאת בראשי פרקים בעלמא.

הנה שגור בפי העולם שכשמעריכים את החסידים לעומת המתנגדים בני ליטא, אומרים שאצל החסידים לא היה לימוד התורה עיקר גדול ונכבד כל כן, וחסידים לא הקפידו כ"כ על לימוד התורה ולא הגיעו דגש מיוחד על זה, ולא היה אצלם חטא גדול כל כן (עס איז נישט עק וועלט) אם אין לומדים. ואילו המתנגדים הם הם הלומדי תורה, ובעיקר נתרבה ופרחה לימוד התורה אצל המתנגדים בליטא, וכאמת כבר הכה הרה"ק מצאנז ז"ע במכתב קדשו על קדקדם של אלו האומרים כן והאריך בדברים חוצבים נגד זה, וכתב בתוך דבריו "שרוב גאוני זמננו הם מכת החסידים כגון הגאון מוה"ר יצחק מאיר

מסילת ישרים - שיעור צ

חידושו של הגר"א שעל כל אחד להיות תורנו אומנותו עוד צריך לדעת שאל"כא ראמת אין לכל הענין הזה שייכות במישורין כ"כ עם דרך החסידות וההתנגדות. לחסידות ושורש הדבר הוא רק שבליטא הלכו רובם ככולם אחר שיטת הגר"א ושיטת הגר"א היתה שצריך להשיג דגש גדול עד מאד על לימוד התורה ושומרה התורה אומנותו. והיות שבליטא היו מתנגדים עפ"י דרכו והוראתו של הגר"א הנה מהו השורש האמין שבליטא הדגישו ביותר ענין זה של תורתו אומנותו. אבל זה היה רק שיטתו המיוחדת של הגר"א ולא היה כן שיטת שאר גדולי ישראל אף שלא מדוך החסידות ולא היה זה שיטת החות"ס ולא שיטת האגון רבי יואנן אייכשין וכדומה. ומצא שיש לזה איזה שייכות עם ההתנגדות לחסידות שהיה בליטא שמשני שלא נתפסו דרכי החסידות בליטא על כן נשרש שם כמה וכמה דרכים ושיטות אחרים וביניהם גם ענין זה של הרבגשה והתורה על ענין תורתו אומנותו.

ולאמיתו של דבר היה זה דבר חדש אשר לא היה כן בדורות הקודמים. כי בכל הדורות היו רק יחודי סגולה ממש שהיה תורתם אומנותם והם היו רבלי קודש הרבנים והוריינים. והם התפרנסו על ידי שהיה לנשותיהם איזה עסק או שלפעמים היו נצרכים קצת אל הבריות להיות נתמכים מהם. והיו כאלו שאפילו שהיה תורתם אומנותם היו עוסקים במשך כמה שעות מועטות ביום לפרנסתם. והנה באמת גם אלו שלא היה תורתם אומנותם היו הרבה מהם שהיו לומדים במשך האם הרבה יותר ממה שלומדים היום אלו שנקראים היום תורתם אומנותם. כי גם אלו שהיו עובדים לפרנסתם לא היו עובדים כל היום אלא היו מקדישים זמן הרבה ללימוד התורה.

אלא שבליטא נתחדש דבר חדש שיהיה מושג של כוללים, והיו אנשים שיושבים ולומדים כל היום ואינם עבדים כסף לחמוך בהם לצורך פרנסתם כדי שיוכלו לשבת וללמוד. וזה הוא דבר חדש שמקורו בדרך והשיטה המיוחדת של הגר"א ובני ליטא. ומה שחסידות לא קיבלה דרך זה היה זה כמו שהחתי"ס לא קיבל דרך זה. וכמו שגדולי ישראל אחרים לא קיבלו דרך זה. ולא היה לזה שייכות ממש עם דרך החסידות. והרבה דרכים למקום.

אכן מה שמכל לומר עליו שאינו מתאים עם שיטת החסידות הוא מה שבליטא היו רגילים לחלק ולהבדיל בין הבני תורה והבני ישיבה לבין אלו שאין תורתם

האדם לזון ולפרוש את בני ציון. וכמו שמתחייב האדם בששור הכתובה אלא און ואפתוס יחייב. ומלבד זאת הסביר מוחלף שאי אפשר לו לאדם להחזיק את ביתו ולחזיק להם לשפול הרפת רע.

ומכלל אם רצה אדם שיהיה לו דיעה בביתו ושיוכל לתוך את ילדיו שיגדלו יהודים ואמנים לה' ולהודתו. הנה אם אינו מפרנס כראוי את ציונו והילדים רעבים ומרדניים שאין ממלאים את צרכיהם אינו יכול לתוך אותם כראוי. וזמן בו על ידי שאינו מביא פרנסה כראוי ועשה אורה לחוצה בבית. ומתרבה המחלוקת והמריצה בבית ואין שלום בית. כמשארו"ל (פ"א מציעה נ"ט). לעולם יהא אדם זריר בתבואה בתוך ביתו שאין מריצה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה. והואים בחוש שאם אין פרנסה בבית כראוי הרי זה מביא לכמה וכמה קשיים. ובחודאי צריך שיהיה לו לאדם אחריות להביא פרנסה לתוך ביתו הן מצד הסכרא הפשוטה הן מצד התורה והן למען משמרת הדורות.

ומצא שאין כאן שום מחלוקת בעיקרי הדברים דלכר'ע עדיף טפי להיות תורתו אומנותו. וגם אצל חסידים החשיבו את הענין של תורתו אומנותו. ולאידך גיסא גם גדולי ליטא הסכימו שיש חיוב על האדם להמציא טרף לביתו. וממילא כו"ע מודי שאם יכול אדם להמציא לו פרנסה ושיהיה תורתו אומנותו עדיף טפי. וכל השאלה היא רק שאלה של שיקול הדעת איך לפסוק הלכה למעשה ואיך לשקול ולהעריך ענין זה. והיינו, עד היכן הדברים מגיעים וכמה צריך אדם לצאת חוץ מגדוה כדי שתהא תורתו אומנותו. ועד כמה צריכים להתאמץ ולהשתדל להיות במדרגת רשבי" להיות תורתו אומנותו. והאם יש לו לאדם להיות בדחקות גדולה ולהצטרך לבריות. ולדחוק את עצמו ולהתאמץ בכל מיני התאמצות כדי להיות תורתו אומנותו. ונאמר דסגי בזה שיש לו פרנסה בדחקות או ממה שהוא מקבל מן הבריות ובה יוצא ידי חובת הפרנסה ומעתה עליו לשבת וללמוד. או שעל האדם לצאת לפעלו ולעבודתו כדי שיהיה לו פרנסה בדרך הרגיל יותר בהרחבה.

כמו כן צריך לברר מי הוא במדרגה זו שעליו להתאמץ להיות תורתו אומנותו. אם הוא דבר השוה לכל נפש או שהוא דבר השייך רק ליחיד סגולה. שהרי כבר אמרו בגמ' הרבה עשו כרשבי" ולא עלתה בידם, ורק יחידי סגולה יכולים לזכות למדרגה זו ממש. ובכן יש לברר למי שייך ענין זה. וכיוצא בזה הרי כל הגידון הוא רק בהערכת הדבר איך יש להעריך זאת ואיך לפסוק בזה הלכה למעשה.